

RECENZE

Vladimír Sládeček: Ombudsman, ochránce práv ve veřejné správě, Karlova univerzita, Praha 1998, 200 s.

Renata Vlčková

Recenzovaná práce „Ombudsman, ochránce práv ve veřejné správě“ je konečně uceleným, komparativním příspěvkem na polemické téma zavedení či nezavedení tohoto institutu i do právního řádu České republiky v rámci nejen nápravy tzv. „špatné správy“, ale i komplexnější ochrany občanských práv včetně jejich institucionálních záruk. Autor tak reaguje na celou řadu neprávnických, popularizujících článků, které se objevují v denních tisku a ne zcela zřetelně a přesně vystihují skutečný význam a přínos této instituce, která u nás ještě v nedávné době nebyla příliš známa.

Kdo je tedy ten „Čaroděj“ ombudsman a odkud se vzal jeho cizokrajný název? Nakolik je potřebný a jaké jsou jeho reálné pravomoci? Čeho dosáhnou, pokud využijí jeho služeb? To jsou jen některé z otázek na které se snaží Vladimír Sládeček odpovědět.

Publikace je systematicky, kromě úvodu a závěru, rozdělena do sedmi částí, navíc je připojen i vyčerpávající seznam vybrané literatury a čtyři přílohy včetně návrhu zásad zákona připraveného pro Český helsinský výbor v roce 1993 a pracovního návrhu zákona o veřejném ochránci práv z července roku 1998.

První část **Základní charakteristika instituce ombudsmana, její historické kořeny a vývoj** se zabývá obecnou charakteristikou ombudsmanských institucí, jejich vznikem a vývojem, zároveň i jejich místem v systému ochrany občanských a lidských práv.

V druhé části prezentuje **Podrobnější charakteristiku relevantních rysů této instituce**, kde se zaměřuje zejména na takové otázky jako je ustavení do funkce a zánik funkce, předpoklady pro

výkon funkce a inkompatibilita, vztahy k zastupitelskému sboru, rozsah působnosti, oprávnění vůči státním orgánům a občanům, stížnostní proces, jednání z vlastní iniciativy, zvláštní pravomoci vůči některým státním orgánům.

Ve třetí části **Ombudsman v některých klasičtých evropských demokraciích** je podán výklad o institucích ombudsmanského typu ve Švédsku, Velké Británii, Německu, Rakousku a Francii spolu s určitými specifiky a zvláštnostmi v každé zemi.

Část čtvrtou **Ombudsman ve Spojených státech amerických** lze do určité míry považovat za exkurz vzhledem k ombudsmanským institucím resp. názorům na ně v USA od počátku 60. let. Přibližuje také současný stav na federální úrovni, státní úrovni a místní úrovni, uvádí i konkrétní zkušenosti s městským ombudsmanem města Detroit.

Další část pátá **Situace v některých postkomunistických státech** mapuje situaci zejména v Polsku, Maďarsku a Slovinsku, tedy ve státech, které jsou nám blízké svým dlouhodobým osudem. Zvláštní postavení tu zaujímá hlavně Polsko, kde došlo k přijetí zákona o mluvčím (obhájci) občanských práv již v roce 1987 a instituce ombudsmanského typu se objevila ještě za vlády socialismu.

Na to volně navazuje kapitola šestá **Ombudsmanské a quasiombudsmanské instituce na území bývalého Československa a v České republice**, kde je možné alespoň demonstrativně zmí-

nit přijetí zákona č. 540/1990 Sb., o Generálním inspektorovi ozbrojených sil v roce 1990, kdy se v československém právním řádu objevila instituce ombudsmanského typu pro oblast ozbrojených sil. Za celé dva porevoluční roky až do rozpadu federace nedošlo však k nalezení přijatelné osoby a tak Generální inspektor nebyl nikdy zvolen. S přihlédnutím k recepčním ustanovením nelze zákon č. 540/1990 Sb., v podmínkách ČR aplikovat, protože funkce Generálního inspektora byla „podmíněná toliko existencí ČSFR a příslušností ČR k ní“.

Závěrečná sedmá část **Ombudsman v České republice – současná situace (úvahy a návrhy de lege ferenda)** uvádí oficiální i neoficiální návrhy na řešení právní úpravy této instituce, současně nastiňuje i stěžejní argumenty svědčící pro její zřízení v rámci zlepšení ochrany občanů i chování subjektů v oblasti veřejné správy včetně kontrolního zaměření na činnost státní byrokracie.

V rámci příloh je možné seznámit se s pracovními návrhy zákona a vytvořit si tak vlastní stanovisko ohledně potřebnosti či nepotřebnosti této instituce, možnostech působení vedle správního a ústavního soudnictví včetně zvážení určitých výhod ombudsmanské ochrany před ochranou soudní spočívající v jednoduchosti, neformálnosti, zevrubnosti šetření, rychlosti a bezplatnosti.

Kniha se tak stává nejen příspěvkem pro zvědavého čtenáře, ale i inspirací pro zvyšování obecného i právního povědomí odborné veřejnosti.